

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 8 K pol leta . . . 4 „ četrt leta . . . 2 „ posamezne številke po 10 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 6 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h „ „ dvakrat . . . 12 „ „ „ trikrat . . . 10 „ za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Gradišče št. 2.**

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Nujen poziv vsemu slov. učiteljstvu.

Za nekoliko tednov pride v državnem zboru na dnevni red razprava o saniranju deželnih financ. To je velevažna zadeva, ki je za nadaljni razvoj šolstva eminentne važnosti. Treba je pritiskati na državni zbor, da sklene, naj država prevzame od dežel 50% stroškov za ljudsko šolstvo.

Vse učiteljstvo naj naslednjo resolucijo z utemeljevanjem vred prepíše, ter poskrbi, da jo krajni šolski sveti, občinski odbori (ali le županstva), šolska vodstva (učiteljstvo te in te šole), učiteljska društva, (kjer ga ni mogoče sklicati k zborovanju, naj se skliče vsaj odbor k seji, da sprejme in podpiše v imenu učiteljskega društva) in tudi druge korporacije sprejmejo in podpišejo.

Resolucija.

Podpisanci prosijo: Visoki državni zbor naj skleni, da prevzame država 50% šolskih stroškov od dežel.

Utemeljevanje:

Uvedba državnega šolskega zakona je bila blagodejno delo, ki je pripomoglo, da je ljudstvo gospodarsko v zadnjih desetletjih tako jako napredovalo. Državni šolski zakon je ustvaril dalekosežno elementarno izobrazbo, na kateri podlagi se je mnogobrojno kmetijsko, obrtno in drugo šolstvo moglo razviti.

Šolstvo naše monarhije se sicer razvita, a nadaljnega razvoja pričakujejo podpisanci z morečo skrbjo, ker finančne podlage, ki na njih sloni šolstvo, ne omogočajo uspešnega nadaljnega razvoja. Dežele, ki so jim naložena bremena za šolstvo, ne morejo več žrtvovati za nadaljni razvoj šolstva.

Podpisanci smatrajo za edino sredstvo, da se finančne razmere šolstva trajno uredijo, to, da država prevzame 50% šolskih stroškov od dežel, da morejo te izpolnjevati svoje kulturne naloge napram šolstvu.

Najvažnejša kulturna naloga moderne države je, da si mladina pridobi potrebnih znanosti in spretnosti za boj za obstanek. In to svrhu ima šola. Ne le da izobrazi posameznega državljanca v koristnega uda človeške družbe, temveč šola je vir gospodarskega razvoja države. Izobraženo ljudstvo je tudi najspodobnejše. Temu velikemu pomenu, ki ga ima šolstvo v organizmu države, pa, žal, nikakor ne odgovarja skrb države, ki jo ima ta za materialno podlago šolstva. Država si je sicer pridržala vrhovno nadzorstvo, a finančne dolžnosti do šolstva je naprtla deželam, ki so zaradi tega prišle na rob finančnega poloma.

Pri ustvaritvi državnega šolskega zakona se je deželam sicer dovolilo da smejo pobirati 10% doklade na državne davke za stroške za šolstvo, ker so pa ti stroški od leta do leta rasli in ker morajo prispevati dežele tudi za zgolj državne potrebe, so se prvotni izdatki dežel postotili. Dežele so bile primorane svoje potrebščine kriti z najetjem posojil, in finančni položaj dežel je od leta do leta slabši. Pri tem pa trpi posebno šolstvo, zakaj stroški za ljudsko šolstvo znašajo skoraj polovico deželnih dohodkov. Da pa šolstvo ne bo nazadovalo, se mora postaviti na tako finančno podlago, ki bo omogočila in jamčila za njega uspešni nadaljni razvoj. Ker ima država na dobro razvitem šolstvu največji interes, mora deželam priskočiti na pomoč, ker so dežele prišle zaradi državnega šolskega zakona v finančne stiske, je dolžnost države, da prevzame primeren del stroškov za ljudsko šolstvo, kakor je to urejeno tudi na Angleškem, Francoskem in Pruskem.

Da so se dežele zadolžile, ni krivo morda njih slabo gospodarstvo, temveč tiči vzrok baš v tem, da se je država odtegnila svoji dolžnosti, da bi prispevala k stroškom za šolstvo.

V interesu kulturnih nalog, ki jih imajo dežele, posebno pa v dobrobit ljudskega šolstva, zahtevajo podpisanci, da prevzame država od dežel 50% njih stroškov za šolstvo.

Ta način prispevanja države v svrhe dežel

ni le pravičen temveč je s principialnega stališča neovrženno utemeljen.

V dne

Podpisi.

Te resolucije naj vpošljejo vse imenovane korporacije takoj na predsedstvo državnega zbora na Dunaju, oziroma „Slovanski Jednoti.“

Tovariši, nikar ne zamudite prilike, temveč storite svojo stanovsko dolžnost, in sicer takoj!

Odgoni v Sibirijo.

Kar se sedaj godi v našem deželnem šolskem svetu, moralo bi zanimati vsakega poštenega in pravicoljubnega moža. Da se naša javnost radi tega ne vzdramlja in ne vznurja, je dokaz naših žalostnih, zaspanih in tudi popačenih razmer! Kakor je nekdanja slaboglasna „visoka komisija“ preganjala in davila angleško duhovščino, tako preganja sedaj naš deželni šolski svet naše učiteljstvo, dasi ti je dal zakon barijero svojega varstva okrog tebe, je barijera samo iz papirja, in če si ljudski učitelj, meče te vrhovna šolska oblast kakor žogo okrog. Brezpravnost ljudskega učiteljstva je signatura sedanjih Schwarzovih dob, in da se ne pozabi na staro Avstrijo, ki diha pod geslom: justitia fundamentum regnorum, pristavljamo takoj, da je brezpravnost naprednega učiteljstva signatura sedanjih Schwarzovih dob!

Kakor lačno morje hoče imeti S. L. S. svoje žrtve! In baron Schwarz ji meče te žrtve v prazni želodec, ter stori s tem vse, kar se po mnenju omenjene stranke more zahtevati od pametnega deželnega predsednika. Vsaj klerikalna stranka je s tem „delovanjem“ avstrijskega prokonsula v naši kronovini zadovoljna, in k ti zadovoljnosti ji moramo odkritosrčno čestitati!

Videti je, da se je izdala katoliška parola, uničiti vsakega učitelja, ki se je slučajno zameril svojemu župniku. Takega izstradanega,

izmučenega reveža v tla poteptati, ni posebno junaštvo. Ali k temu junaštvu ga ni sposobnejšega, nego je barona Schwarza prvi oprčnik, gospod vitez Kaltenegger!

Poglejmo si sedaj, kako se izvrši dotična justifikacija! Najprej je prišel Žirovnik na vrsto, za njim Potokar, in kakor je iz interpelacije dr. Lampetove v zadnji seji deželnega šolskega sveta sklepati na vrsti je sedaj gospod Grmek v Komendi. Med tem, ko klerikalni želodec prebavlja Potokarja, že sekla neumorni kuhar, vitez Kaltenegger, da skoraj servira haše iz Germekovega mesa klerikalnemu omizju!

Stvar je sama na sebi silno priprosta. Če je župnik nezadovoljen z učiteljem, skuje pritožbo na deželni šolski svet, jo da podpisati po svojih privržencih, v drugem pa se zanaša na barona Schwarza. In res se prične najkrucejša disciplinarna preiskava, pri kateri se pa nič važnega ne spravi. Tako se je Potokarju zgolj le izkazalo, da je šolsko zastavo posodil za slavnost ognjegascem na Veliki Loki, da je proti volji župnika Oblaka hotel z drugimi peveci peti pri neki maši. Vse kar se je izkazalo je pravcati nič, in pri naj „boljši“ volji Kaltenegger ni mogel drugega nasvetovati nego ponižen „ukor“, ki kot kazni ničesar ne pomenja. Kazen je sama na sebi brezpomembna, ali vitez Kaltenegger združuje z njo tako imenovano premestitev iz službenih ozirnov. Bolje bi se reklo: premestitev župniku na ljubo! Navadno se na predlog plem. gospoda Kalteneggerja sklene, da se dotični učitelj, kateremu se s pomočjo zakona ni moglo kaj drugega pripečati, nego ponižen ukorček, službeno premesti, in sicer v kraj, kamor nikdo ne prosi, v kako pustino, v kako kranjsko Sibirijo, kjer je svet s plankami zabiti, kjer je nesrečen učitelj izoliran, kakor je bil nekdanji izoliran Ovid v Tomih!

Taka premestitev je kazen, je kruta kazn, in tem občutnejša, ker mora dotičnik imeti zavest, da ga zadeva proti volji zakona. Nezakon-

LISTEK.

Odkritje laži.

Senzacionalna je novost, prijavljena od ameriških časnikov, da je dr. Peterson, profesor dušeslovja v Novem Jorku izumil napravo, ki odkriva laži. Ta naprava nam natančno določa trenutek, v katerem opazovani vedoma izpoveduje laži. To dejstvo se je objavljalo v vseh političnih dnevnikih, zaradi česar je prišlo do natančnega opazovanja, ki je provzročilo napetost z napovedovanjem kaj zanimivih člankov. Položil se je temelj hipotezam prihodnosti, ki se bodo pri njih diplomati v raznih zbornicah, kriminalisti na sodiščih obdolževali svojih zmot ali laži in to povsem odkritih; zaman bo izkušal otrok zakriti tudi tako nedolžno laž. Zanimive podobe, ki razočarajo pisatelja in pesnika; podobe, ki so k sreči ali ne — kakor je stališče, iz katerega hočemo stvar soditi — vse kaj drugega nego te, ki odgovarjajo resnici.

Tu ne gre za vest kakega časnikarja, ki nas hoče iznenaditi. Eksperimenti so nam po-

kazali, da obstoji naprava, zaradi katere so fiziologi dobili podatke posebne važnosti in to glede njih pomena kakor tudi glede njih razlage in uporabe pri diagnozi. Vredno je otestiti se vseh predsodkov in fantastičnih opisov, ki so jih prinašali različni listi, in si ogledati resnico: kateri poizkusi in katere naprave so dali povod napravi odkrivanja laži.

Prikazen, nekako skrivnostno-skrbno opisana v knjigi, objavljeni od dr. Veragutha, ki je docent nevrologije v Curihu, se imenuje odsev psiho-galvaniški. Že mnogo časa se je vedelo, da, če spojimo človeško telo z električnim tokom, se tok izpreminja glede moči, in sicer vsakokrat, kadar se prenaša na telo kako dušno ali telesno draženje. To prikazen je opazoval in opisal pred vsem inženir-elektrik Müller. Dr. Veraguth je bil pričujoč celi vrsti njegovih poizkusov in jih proučeval, da bi se poglobil v to zadevo. Dr. Veraguth se je posluževal najnavadnejše priprave. Električni tok konstantne napetosti prehaja v galvanometer, ki je v dotiki z zrcalom in reostatom; ta tok je prehajal v človeško telo potom dveh navadnih elektrod. Na zrcalu galvanometra se opazijo variante napetosti električnega toka, ki

se narejajo tekom poizkušnje. Da se stvar bolj natančno zaznamuje, se svetlobni žarek, ki odseva z zrcala, prestreže na horizontalo milimetrsko skalo, opazovalec bere na tak način jasno količino posameznih nihljajev. Zaradi fotografične slike postane zapis tudi automatičen, ker svetloba, sevajoča z ogledala, vznemirja mrežico, ki v neprestanem gibanju zaznamuje črto brez presledka. Izkušnje Veragutha sta ponavljala Peterson in Američan Jung, ki je poslednji sporočil podatke svojih študij zdravniškemu kongresu angleškemu v letu 1907, opisujoč tako pripravo, ki jo imenujemo galvaniški psihometer.

Podatki, ki se zadobé po tej napravi, so nad vse zanimivi. Ako je telo absolutno mirno in ga nič ne draži, bodisi duševno ali telesno, se opazuje, da napetost električnega toka polagoma in zaporedoma pada. Zadostuje le majhno razburjenje, mala svetloba, živahen stik, čitanje kakega ganljivega prizora ali kak matematiški račun, da se izvede občuten prirastek napetosti struje, ki jo verno kaže galvanometer. Znamenito je to, da se ta reakcija ne pojavi neposredno, temveč za nekaj sekund; ta čas se imenuje latentni čas. Potem, ko doseže na-

petost maksimum, se napetost izpreminja stopnjama do svojega mirnega stališča.

Veraguth je naredil nekatere zanimive poizkuse glede čutnosti, preiskujoč histerične osebe in je prišel do opazovanja, da v nekaterih slučajih, v katerih je bolnik trpel na anesteziji (neobčutljivosti) ali ko je izjavil, da ne čuti nikakega stika, vbodljaja itd., ga je galvanometer označil. Drugi znameniti eksperimenti so se izvršili glede čutne napetosti po metodi dr. Junga, ta obstoji v tem, da predlaga množino besed pri osebi, ki se ima izprašati. Ta oseba ima odgovoriti na vsako besedo z drugo, ki je v zvezi s prejšnjo, ki jo je zaslišal. Konstatovalo se je, da, če se združi to metodo z ono glede psihogalvaniške refleksije, se pri vsaki izjavljajoči besedi pojavi močno valovanje v galvanometru.

Na ta način se je prišlo do sredstva, ki v številnih kaže napetost notranjega vznemirjenja in čuvstvenosti. Morda je bilo radi tega mogoče soditi, da se da ta naprava izkoristiti v odkritje zakritih hudodelnikov in lažnikov sploh. Znanstveniki opozarjajo pa na dejstvo, da morejo razni vplivi kaliti in otežkočati poizkušnje ter izpremeniti podatke. Isto trenenje

tost te kazni je očitna, in ker je v zvezi z disciplinarno preiskavo, jasno je na prvi hip, da nadomešča ta izven zakona stoječa kazen, tisto disciplinarno kazen, ki bi bil vitez Kaltenegger rad izrekel, pa je pri obstoječih postavah izreči ni smel.

Tako premeščanje, ki izvira iz disciplinarnih preiskav, je skoraj enako z kazensko premestitvijo. Proti zadnji premestitvi imaš pritožbo, proti premestitvi na ljubo župniku pa nimaš pritožbe, dasi je eno kakor drugo disciplinarna kazen!

V tem pa tiči tudi velika nelojalnost deželnega šolskega sveta in oziroma njegovega referenta. Ne samo, da se učitelj porazi, odzame se mu tudi pravica pritožbe, in to v slučaju, ko ga de facto zadene skoraj najhujša disciplinarna kazen. Potokar, ki je notorično slabega zdravja, pride s svojimi štirimi otročiči v Banjaloko; iz vinskih milih krajev v ostro in mrzlo krajino; od železnice v vas, do katere vodi najskromnejša, pa v zvezi temu najdražja prometna sredstva. Da bi to kazenska premešitev ne bila, o tem nas pl. g. Kaltenegger ne bo nikdar prepričal! Bolj ko govori o služboozirni premestitvi, bolj se nam vidi, da se gospod vitez hlina. Oziri na službo so g. referentu le krinka: mož, kateremu je Terezijanišče odgajilo otroke, si lahko zatvori srce in prej kot ne se mu v plemenitem tem srečanju niti kaplja ne gane, če ga slučajno prešine misel, kaj naj ubogi učiteljček s štirimi otročiči počne v oddaljeni Banjaloki!

Torej še enkrat: Kalteneggerjeve najnovejše premešitve naprednih učiteljev so krute kazni, in sicer tem nedopustnejše, ker v vsakem slučaju zadevajo nedolžno in mnogoštevilno obitelj. Najnovejše rožice vitez Kalteneggerjevega zadoščenja, najnovejše cvetke zadovoljnosti naše katoliške stranke poganjajo iz solz nedolžnih otročičev!

Večja odgovornost, nego zastopnike S. L. S., zadeva pri tem naša vlada. Da je stranka, posebno če ji stojijo na čelu duhovniki-politiki, nagnjena k maščevalnosti in persekucijam, to je nekaj starega. Zatorej niti trenutek ne dvomimo, da se je ideja najnovejših učiteljskih premeščenj vodila v političnem gnezdu S. L. S. Ali da se vlada, ki je poklicana, da tiči kakor ščit pred zakoni, pušča speljavati k takim eksperimentom, to je, kar ustanovlja na njeni strani največjo odgovornost, na naši strani pa pravico do najostrejšje kritike! Čemu naj bi še kaj pisali? Stvar se radi krivice, ki tiči v nji, sama obsoja! K večjemu napišemo še to, da opravlja pl. gospod Kaltenegger svoj posel, za katerega ga pa nikakor ne zavidamo, z nekako židano voljo, da ne rečemo z nekakim cinizmom. Njegov predlog se največkrat glasi: Uebersetzen wir den Mann nach . . . , wohin ohnehin niemand kompetiert!

galvanometra more varati in kazati občutek, provzročen po notranji muki in žalosti zaradi izvršene krivice ali razburjenje zaradi indignacije zaradi krive pritožbe.

Kako se naj razlagajo te prikazni? Odsvit psihogalvaniški se po mnenju Veragutha izvaja od kože, posebno od tiste, ki pokriva dlan rok in stopala nog, katera tvori nekaj odboj, ki je različen po vplivu svojstev razdražencev. Veraguth, ki podpira svoje nazore z mnogimi izkušnjami, ne dvomi, da so dlani rok in stopala nog v nekaki sličnosti električnim telesom, in primerja potem analogije elektriške prikazni gotovih vrst rib z odsvitom psihogalvaniškim.

Kar preostaja od zaključka naprave za odkrivanje laži, je malenkost v primeri s čudeži, ki jih je obljubljal obilni naslov tega malega članka. Prav lahko tedaj še spimo spanje pravičnega, in naši diplomati se lahko otresejo najmanjše bojazni, da bi danes ali jutri zagledali svoje publikacije razkrinkane in v vsi nepopolnosti zaradi indiskretnosti kakega časnikarja. Bodi pa kakor hoče, psihogalvanometer je vedno jako zanimiva naprava, ki so z njo prišli do odkritja znanstvenih elektriških pojavov, do merjenja čustvovanja in stvarnega razmišljanja človeške občutljivosti.

A. M.

Soodgovorna je tudi S. L. S. in njeno stališče je ravno pri teh persekucijah jako nečedno. Takoj pri nastopu v deželnem šolskem svetu je dr. Šusteršič predlagal, da se nesme radi političnega mišljenja nikdo preganjati. Takrat je sedel na zatožni klopi sedanjih deželni odbornik prof. gospod Jarec! Zategadelj se je staval tako vzoren predlog. — Danes pa je ta predlog pozabljen in pozabljen: napredni učitelji se preganjajo zgolj le radi političnega prepričanja. Tako izgleda doslednost, da ne rečemo dostojnost S. L. S.! Samo ob sebi se ume, da bodo S. L. S. zastopniki v deželnem šolskem svetu naš apel na doslednost, in dostojnost zavračali s zasmehom in zaničevanjem. Ta stranka je dandanes ošabna, kakor je bil ošaben Acestor v Vergilu, ki je menil, da lahko s svojo puščico izbije vsako zvezdo z neba. Konec pa je bil:

Volans liquidis in nubibus arsit arundo, Signavitque viam Flammis, tennisque recessit, Consumta in ventos. —

S tem se tolažimo! Dr. I. T.

Šola in kmetiško vprašanje.

Glavne misli predavanja pri „Logaškem učit. društvu“ v Logatcu dne 13. maja t. l.

Tovariš Gangl je v Gorici pri XX. glavni skupščini „Zaveze“ navedel glavne misli za rešitev tega vprašanja. Izobrazba in delo učiteljstva med narodom je prvi pogoj za ugodno rešitev, zato je skupščina sprejela brezpogojno osemletno obvezno šolsko obiskovanje.

Sedanja ponavljalna šola naj se odpravi, namesto te naj se uvede v zadnjih letih vsakdanje šole tudi pouk iz kmetijstva. Ta predmet naj bi se poučeval po od strokovnjakov pisani knjigi. Učiteljstvo naj nikdar ne izpusti to velevažno vprašanje iz vidika, dokler ne bo ugodno rešeno, saj je to vprašanje velevažno za naš narod, ki je v pretežni večini kmetiškega stanu.

To vprašanje pa ne bo pri sedanjih političnih razmerah ugodno rešeno, ker vlada še danes misli pri osebah, ki imajo vpliv na ugodno rešitev tega vprašanja, da so socialne razmere našega naroda nasprotno osemletnemu šol. obiskovanju. Večina naše delegacije je bila in je še sedaj tega mnenja. A s temeljito šolsko izobrazbo bi se naš narod povzdignil iz ubošstva, zato je tisti, ki je ugodni rešitvi tega vprašanja nasproten — grobokop našega naroda. Naš narod sam, ako bi se ga vprašalo za mnenje, če je zadovoljen z osemletno šolsko dobo ali ne, bi zanesljivo z 90 % glasoval proti temu, ker ga tarejo beda, pomanjkanje delavnih moči in drugih socialni činitelji. S tem bi bilo to vprašanje do nedolženega časa zanesljivo pokopano. Vkljub vsemu temu naj se učiteljstvo dosledno bojuje za to, da se polagoma privadijo temu ušesa tudi nasprotnikom, dokler ne pride zmaga.

Na podlagi vsega tega sedaj še ni ugoden čas za podrobno razpravo o tem vprašanju. Učiteljstvo naj do rešitve poučuje v smislu sedanjega šol. zakona, da se približno doseže toliko, kakor v osemletni šolski dobi.

Šolski zakon veleval, da sme v ponavljalnico stopiti le tak učenec, ki z dobrimi uspehi zadosti iz glavnih predmetov šolskim terjavam. Doslej je učiteljstvo, zlasti na Kranjskem, jako neprevidno postopalo v tem smislu. Navadno se je izpuščalo učence v ponavljalnico z 12. letom, če so kaj znali ali ne. Kdor postopa tako, škoduje našemu narodu v obilni meri. Le cvet učencev naj se spušta v ponavljalnico, drugi naj redno obiskujejo šolo do končanega 14. leta. Učitelj se ne sme vdati v tem oziru nobeni sili, zlasti beda in delo naj se odločno odklanja. Če bi zaradi tega bili razredi prenapolnjeni, to tudi ni opravičljivo — naj se pa šola razširi v večrazredno! Dokazano je, da so učenci v 13. in 14. letu najbolj dovzetni za pouk, ker so bolj razviti in pamet začenja prevladovati spomin.

Na ta način mi sami lahko približno rešimo to vprašanje. Sedanja ponavljalna šola naj se pretvori v nadaljevalno šolo. Ako so učenci v predmetih vsakdanje šole dobro podkovani, je treba le malo to gradivo ponavljati; poučuje se lahko kmetijstvo s posebnim ozirom na lokalne razmere. Pa tudi v vsakdanji šoli, zlasti v dveh zadnjih šol. letih, se lahko veliko lepega in koristnega poučuje v prid kmetijstva. Sedanja biologiška metoda je kaj primerna za tak pouk. Pri vsaki priliki naj otrok občuduje

vesolni red v prirodi. Naj ve, da ima vsaka bilka, mrčes, sesalec, ptica, riba svoj poklic sodelovati sedaj v korist, škodo, hrano, sedaj za delo v stvarstvu ali človeku. Na kmetih naj se vedno stavi vprašanje: „Ali je to kmetu v korist ali škodo?“ Na ta način spozna že otrok marsikaj, česar se mora varovati in ogibati, kaj mu donaja korist in škodo, kako se mora s tem ali onim ravnati in racionalno postopati, da ima več pridelka, zaslužka in koristi. Spozna naj, kako se mora človek boriti s prirodo in varovati, dane podleže prirodnim silam.

Novi šolski in učni red veleval, da naj šolska mladina opravlja vsa dela na šol. vrtu. Kjer je šolski vrt, naj nobeden učitelj ne opušta te prilike. Učenci se s tem veliko lepega naučijo, učitelj ima od tega lepo korist, ker se mu ni treba toliko truditi in trositi po nepotrebnem denarja za obdelovanje. Tu naj učitelj razloži na biologiški način vsako delo, namen in svrhu. Učenci naj se vrstijo po potrebi v malih ali večjih odelkih: ves razred hkrati na šol. vrtu je brez pomena.

Na šolskem vrtu naj se kultivirajo za poizkušnjo razne kulturne rastline, ki niso v onem kraju običajne. Rastline, ki se dobro obnesejo, se razširjajo po šolski okolici s semeni ali sadikami potom učencev, ki so sami že kultivirali dotične rastline.

Pri vsaki šoli je dovolj gnojnice in tudi pepela. Oboje je izvrstno gnojilo. Gnojnica naj se rabi vedno zredčena z vodo. Kaj sem dosegel na svojem šolskem vrtu s tem gnojilom in učenci, naj mi bo dovoljeno ob kratkem navesti.

Po šolski okolici sem razširil že več kultiviranih rastlin, ki niso tukaj v rabi. V obče občudovanje učencev in odraslih ljudi so bili lanske jeseni krompir, enoida in paradižniki. Krompir je dosegel 1 komad 77 dkg, od 50 do 75 dkg pa so bili v pretežni večini. Pridetek je bil jako okusen z obilnim zadržajem skroba. Gnojeno je bilo edino z gnojnico in pepelom.

Paradižnike sem za poizkušnjo kultiviral, in sicer sem seme del kakih 4 cm na gnoj pod zemeljsko plast. Odgojil sem 25 sadik, prilival večkrat z gnojnico in rahljal zemljo. Rastline so postale jako močne in bujno rastele. Pustil sem pa rasti samo glavni pogane in cvetne poganke — vse druge poganke za listi sem pridno odščipaval. Sad truda ni izostal. Čeprav je vrt 613 m nad morsko gladino, jih je sredi avgusta že nekaj dozorelo, sredi septembra sem pa nabral jako debelih, še zelenih jabolok 4 in 1/2 velikih jersbasov. Sad je dozorel doma na solčnih oknih. Rastlina je južna, zgodnji mrz je jako škoduje, segnala bi vsa jabolka, zato jih je treba spraviti na gorko pred prvim mrazom.

Letos sem odgojil v gorki sobi že od marca meseca nad sto rastlin. Sredi maja meseca sem jih presadil ob zidovje na solčno leho, in sicer samo 30 komadov; druge sem razdal učencem in tudi trem posestnikom. Upam, da mi bodo letos večinoma dozorele — napravil bom iz njih kompot. Ako se mi dobro obnese, objavim drugo leto natančno poročilo, ker želim, da bi se ta prekornostna rastlina, ki ima veliko rastlinske maščobe v sebi in napravi jako okusno juho in vsako drugo jed — udomačila tudi na Kranjskem kakor je sedaj že na Primorskem.

Učiteljstvo naj ne bo delavno samo v šoli in na šolskem vrtu, marveč pri vsaki priliki tudi izven šole. Kdor se nekoliko razume na kmetijstvo, bo videl kmalu povsod veliko nedostatkov. Tu se cedi gnojnice po cesti, gnojne jame ni, greznice za gnojnice ni skoraj nikjer, petoniranih staj ravno tako ne, živina je zamazana in mršava; tam se vidi sadno drevje neobrezano, z lišajem in mahom obdano, ki se skoraj nikdar ne pognoji, zato pa le vegetira in rodi poredkoma! tam je zopet predenica v deteljišču, travnik poln krtin in mahu, kulturne rastline slabo pognojene in obdelane, zemlja skoraj nikjer regolovana ali prekopana itd. Naš kmet je jako konservativen, kakor se je naučil od očetov, tako postopa še danes. So izjeme, a niso pregoste. Za novosti in napredek je večkrat nezaupen in celo nepristopen. Učitelj naj dobi saj enega za racionalno postopanje iz kmetijstva, ko bodo drugi videli lepe uspehe pri njem, ga bodo pametnejši posnemali — le zgledi mičejo, teorija izda, kakor v šoli, tako tudi pri odraslih, le malo ali nič. Našemu kmetu je prirojen tudi ponos na svoj stan in delo. Le izkušnjam in nasvetom svojih sovrstnikov rad posluša in uboga,

gospodi ne zaupa rad. Pa vendar naj učitelj pri vsaki priliki indirektno poizkuša vplivati na napredek kmetijstva. Reče naj n. pr.: Čital sem, da se je raba umetnih gnojil v tem in onem kraju jako obnesla, kmetje so jako zadovoljni z lepo košnjo. Škoda, da v teh krajih nihče ne poizkusi tega. Na podoben način naj se postopa tudi z drugimi nedostatkami iz kmetijstva.

Jako priporočam tovarišem občevanje s kmeti. On se čuti srečnega in zadovoljnega, ako ga posetiš v lastni hiši in se z njim in njegovo družino pogovarjaš. Pri takšnih posetih ne bodi usiljiv s poukom, le mimogrede omeni tuptam kake nedostatke. Ne sramuj se takih posetov in žuljeve roke našega kmeta. S takim postopanjem, s takimi in moralnim življenjem, postane učitelj priljubljen in popularen.

Tudi gospodičnam učiteljicam toplo priporočam, da bi opustile svoj konservativizem, čepenje doma in občevanje le z boljimi krogi. Mi smo narodni odgojitelji, vsi eni kakor drugi, zato pa naj stopijo tudi učiteljice med narod — naše kmetiške gospodinje jih bodo sprejele z odprtimi rokami. One naj vplivajo ravno tako indirektno na napredek iz gospodinjstva, v snagi, ženskih ročnih delih, evetščarstvu itd. — tudi one postanejo s tem popularne in velike dobrotnice naroda. Duh časa zahteva od nas vseh tako delo in postopanje, ker sedaj je stopil na površje demokratizem.

Ako bo učiteljstvo postopalo tako na vsej črti, bo zanesljivo imel naš narod od tega sijajne uspehe. Šola na kmetih naj se s kmetom spoji v eno telo. In s tem ne bo sedanja šola za naš narod prokletstvo, kakor učijo nekateri krivi proroki — marveč velik blagoslov.

M. K a b a j.

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Ljubljanskemu učiteljstvu! V nedeljo, 13. t. m. popoldne napravimo učiteljski izlet k „Slepem Janezu“ pri Št. Vidu nad Ljubljano. K našim nedeljskim izletom vabimo tovariše in tovarišice iz ljubljanske okolice in tudi učiteljske prijatelje sploh.

Socialni odsek.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za mariborsko okolico zbora dne 17. rožnika v Lembachu. Začetek ob 1/4 11. uri. Razun dopisov in drugih točk je na dnevnem redu poročilo o „Šola in in kmetiško vprašanje.“

Sestanek in zborovanje v gostilni gospe Robičeve. Imenom odbora

P o ž e g a r,
t. č. načelnik.

Šaleško učiteljsko društvo zbora dne 17. junija t. l., v Smartnu ob Paki skupno z gornjegrajskim in vranskim učit. društvom.

Pri zborovanju, ki se začne ob 10. uri dopoldne, predava g. prof. L. Lavtar o svojih novih računih in o bistvu metode, ki jo zastopa on.

Ta dan se vrši tudi pevska vaja za „Zavezin“ koncert v Mariboru.

Zaradi skupnega obeda se je zglasiti pri tov. J. Kranjcu — Smartno ob Paki.

Da se z ozirom na predavanje važnega zborovanja udeležijo vsi člani in tudi nečlani, želi odbor.

Ormoško učiteljsko društvo zbora dne 17. junija t. l., pri Sv. Bolniku. Začetek ob 10. uri. Dnevni red: 1. Zapisnik zadnjega zborovanja. 2. Društvena poročila in dopisi. 3. Letošnja konferenčna vprašanja za ormoški okraj. Predavali bodo: o referatu a) tovariš Kosi, o referatu b) tovariš Šijanec, o referatu c) tovariš Rajšp. 4. Volitev delegatov za XXI. glavno skupščino „Zaveze“. 5. Predlogi in navseti.

Zaradi obeda se je oglasiti do 14. junija pri baroškem nadučitelju Francu Cajniku.

V slučaju slabega vremena se preloži zborovanje na prihodnji četrtek.

Na mnogobrojno udeležbo vabi

odbor.

Učiteljsko društvo za ptujski okraj priredi v četrtek, dne 17. t. m., izlet k sv. Barbari v Haložah.

Vzpored:

I. Ogled vrhovih nasadov in košarske šole.

II. Ob 1/2 12. uri dopoldne zborovanje v šoli.

1. Pozdrav predsednika.
2. Ljudska šola in kmetijski pouk. Predava tov. A. Ogorelec.
3. Pogovor o referatih za uradno učit. konferenco.
4. Volitev delegatov za skupščino „Zaveze“.
5. Slučajnosti.
III. Skupni obed in prosta zabava. Kuvert brez pijače 1:20 K. Pri prosti zabavi petje, godba itd.